

KISEBB KÖZLÉSEK. KLEINERE MITTEILUNGEN.

I. *Biológia.*

Fogoly mimiery. 1908. év január havában Törökbecsén, a község közvetlen szomszéd-ságában vadászgatva, egyszerre néhány ijedten menekülő foglyot vettem észre, a melyek a közeli kertekbe menekültek s a kukoricaszár és szalmarakások között kerestek menedéket. A mint körülméztem, észre is vettem a sejtett ragadozót, egy *héját*, a mely alig 8—10 méter magasságban keringett a szántás fölött. Egyszer csak hirtelen levágott, de ugyanabban a pillanatban három fogoly is kipattant a szántásból s mindegyik más és más irányban igyekezett menekülni. Nyomban meg is kezdődött a hajsza, a mely azonban csak néhány pillanatig tartott. A foglyok pillanat alatt levágódtak a szántásba és igazán úgy tüntek el, mintha a föld nyelte volna el őket. Az egész jelenet néhány másodpercig tartott. A héja még vagy fél óráig keringett a teljesen tiszta, minden gáztól mentes szántásnak ama része fölött, a hol a foglyok lapultak, de nem tudta azokat többé felfedezni, daczára annak, hogy alig 2—5 méter magasságból kereste őket. A mint a héja eltávozott, fölkeltek a foglyok is és egy közeli akáczosba vetették magukat. Az egész jelenetet egy 150 lépésnyi távolságban levő árokban lapulva néztem végig.

LINTIA DÉNES.

Madarak által meggátolt hernyórágás. 1902. június havában Tiszalökön a kender bagoly-pille (*Mamestra persicariae* L.) hernyója megtámadta körülbelül 50 kat. hold terjedelmű lentáblámat. Mennyiségükről némi fogalmat nyújthat az a tény, hogy minden lenszáron volt 3—4 hernyó. Minthogy a len értékesítésére ilyen körülmények között gondolni sem lehetett s azonkívül számot kellett vetnem avval, hogy a esapás megismétlődését a jövőre nézve lehetőleg megghiusítsam, a fölfedezés után rö-

I. *Biologie.*

Rebhühnmimiery. Als ich im Jänner 1908 in unmittelbarer Nähe der Gemeinde Törökbeese der Jagd nachging, bemerkte ich auf einmal einige in vollem Schrecken fliehende Rebhühner, welche sich in die nahen Gärten flüchteten und zwischen den Maislaub- und Strohschobern Schutz suchten. Als ich mich umschaute, erblickte ich auch den geahnten Raubvogel, einen *Hühnerhabicht*, welcher kaum 8—10 Meter hoch über dem Ackerfelde schwebte. Plötzlich stieß er herab, und in demselben Augenblicke erhoben sich wie von einer Sprungfeder geschleudert drei Rebhühner von dem Acker, und versuchte sich ein jedes in einer anderen Richtung zu retten. Sogleich begann auch die Verfolgung, welche jedoch nur einige Augenblicke dauerte. Die Rebhühner stürzten sich sofort wieder auf den Acker und verschwanden dort wirklich so, als wenn sich der Boden unter ihnen aufgetan hätte. Das Ganze vollzog sich während einiger Sekunden. Der Hühnerhabicht suchte noch eine halbe Stunde lang auf jener Stelle des vollkommen freien, von jedem Unkraut entblösten Ackers, wo sich die Rebhühner gedrückt hatten, doch konnte er dieselben nicht wieder entdecken, trotzdem er in einer Höhe von 2—5 Metern kreiste. So wie sich der Hühnerhabicht entfernte, standen auch die Rebhühner auf und zogen sich in einen nahen Akazienbestand. Die ganze Szene betrachtete ich aus einer Entfernung von 150 Schritten in einem Graben, wo ich gedeckt war.

DIONYSIUS LINTIA.

Von der Vogelwelt veränderter Raupenfrass. Im Juni 1902 wurde in Tiszalök meine Flachssaat von ungefähr 50 Kat.-Jochen von der Raupe der Flöhrkrauteule (*Mamestra persicariae* L.) angegriffen. Über ihre Anzahl kann man sich durch die Tatsache einen Begriff gestalten, dass sich auf jedem Flachsstengel 3—4 Raupen befanden. Indem unter solchen Umständen an eine Verwertung des Flachses nicht mehr zu denken war und ausserdem auch dafür Sorge getragen werden musste, dass die

tön levágattam a levétést, nem gondolva azonban egyelőre arra, hogy a töméntelen hernyó majd más növényre fog áttelepedni. Pedig így történt. Csakhamar azt a vészhiert jelentették a dohányosaim, hogy a hernyók tömegesen vándorolnak a lentáblával szomszédos dohánytáblára. Mindjárt mozgósítottam az egész eselédséget, árkot húzattam és szedtem a hernyókat, de teljesen eredménytelenül, mert a hernyók ennek daczára is már megtámadtak néhány sor dohányt. Másnap azonban váratlanul segítségemre jött a madárvilág. A tanyámon fészkelő rengeteg *házi- és mezei-veréb* egy szálíg kiköltözött a hernyóktól megtámadott területre, a melyen ezernyi *vetési varjú* és vagy ezer *fehér gólya* is megjelent. Egy hét leforgása alatt az említett madarak teljesen kitisztították a területet a hernyóktól s ezzel megmentették nagy értéket képviselő dohánytáblámat, a mely különben okvetlenül áldozatul esett volna a hernyórágásnak. Oly alaposan végezték ezt a munkát, hogy azóta többé nem lépett föl birtokomon ez a hernyófaj.

SZOMJAS GUSZTÁV.

Néhány adat az egerészölyv táplálkozásához. 1908 április havában egyszerre csak föltünő gyakori volt vizeink körül az egerészölyv. Buhá-lesvadászatokon lelöttem néhányat s gyomrukban csupa békamaradványt találtam. Egészben véve csak azon csodálkoztam, hogy valamennyi békánál hiányzott a két hátsó láb. A dolog nyitja az, hogy Malomvíz olasz eredetű lakossága nagy előszeretettel fogdossa a tavi békát, a melynek azonban csak a két hátsó lábát használják, míg a többi részt otthagyják. Az egerészölyvek pedig nem vetették meg ezt a kínálkozó zsákmányt.

Egy 1907 okt. 5-én lőtt egerészölyv gyomrában sok tücsök mellett egy kifejlett *Cossus ligniperda* hernyót is találtam. A nagyobb

Wiederholung der Kalamität für die Zukunft möglichst vereitelt werde, so liess ich die Flachssaat abmähen, ohne vorher daran zu denken, dass die Unmassen von Raupen auf eine andere Saat übersiedeln werden. Und gerade so kam es. Bald kamen meine Tabakarbeiter mit der bösen Kunde, dass die Raupen aus der Flachssaat massenhaft in die benachbarte Tabakssaat übersiedeln. Sofort wurden meine sämtlichen Bediensteten alarmiert, die Raupen gesammelt und ein Graben gezogen, doch ohne jeden Erfolg, indem die Raupen trotz allem einige Tabakreihen angegriffen hatten. Am nächsten Tage jedoch kam mir ganz unerwartet die Vögelwelt zu Hilfe. Die in meinem Meierhofe massenhaft brütenden *Haus- und Feldsperlinge* übersiedelten bis auf das letzte Stück auf das von den Raupen bedeckte Gebiet, auf welchem auch die *Saatkrähe* zu Tausenden und circa 1000 Stück *weisse Störche* erschienen. Im Laufe einer Woche wurde das infizierte Gebiet durch die erwähnten Vogelarten vollständig gereinigt, wodurch meine Tabakssaat, welche einen bedeutenden Wert darstellte, gerettet wurde; dieselbe wäre ohne diese Einnischung unfehlbar dem Raupenfrasse zum Opfer gefallen. Die Vernichtung war so gründlich durchgeführt, dass diese Raupenart seitdem nie mehr auf meiner Beszung auftrat.

GUSTAV V. SZOMJAS.

Einige Daten zur Nahrung des Mäusebussardes. Im April 1908 begannen sich auf einmal sehr viel Bussarde um unsere Gewässer zu zeigen. Nachdem ich von der Uhuhütte einige erlegt hatte, untersuchte ich ihren Magen und fand darin ausschliesslich Reste von Fröschen. An der ganzen Sache wunderte mich nur das, dass sämtlichen Fröschen die hinteren Extremitäten fehlten. Die Lösung des Rätsels ist die, dass die italienische Bevölkerung von Malomviz im Frühjahr mit Vorliebe den Fröschen nachstellt, denen jedoch nur die zwei hinteren Schenkel ausgerissen werden, während man die übrigen Teile wegwirft. Die Mäusebussarde aber machten sich gleich über diese billige Beute her.

Im Magen eines am 5. Oktober 1907 erlegten Mäusebussardes fand ich neben vielen Grillen auch eine vollständig entwickelte

ragadozók közül eddig csak az *erdei bagoly* gyomrában találtam hernyókat.

BARTHOS GYULA.

Strix flammea L. mint galambpusztító. Néhány törökbeesei szomszédom állandóan panaszkodott, hogy a gyöngybaglyok zavarják a galambjaikat a költésben és a fiókákat elrabolják. Eleinte kétségbe vontam ezt s a pusztítást a maeskáknak tulajdonítottam. 1908 február havában azonban kaptam egy gyöngybaglyot, a melyet a tulajdonos éppen abban a pillanatban lőtt le, a mikor az a galambdúcából kiszállótt. Gyomrában egy galambfióka egész friss maradványait találtam s így a gyöngybagolynak ez a kártétele kétségtelenül bebizonyult. Az illető erősen bizonyítottam, hogy ezek a baglyok több ízben zavarták éjnek idején a galambjait. Ennek dacára is kivételes esetnek tartom ezt, mert minden ragadozófajnál akadnak egyes individumok, a melyek az átlagtól eltérően táplálkoznak. Érdekesnek tartom még annak a fölemlítését, hogy 1908 szept. elején a toronyban egy gyöngybagolyesaládra akadtak, a melynek fiókái még egész pelyhesek voltak.

LINTIA DÉNES.

Strix flammea L. mint verébpusztító. Majoromban rendkívül sok háziveréb fészkel magas jegenyefákon. Gyakran láttam, hogy a gyöngybagoly, a mely a major valamely épületében fészkel, esténként verébfogdosásra adja magát. Rendesen leszállt valamely fészek mellé s a háborgatás következtében riadtan kirebbenő verébet elfogta. Úgy vettem észre, hogy a napközben kiéhezett gyöngybagoly első látogatása rendesen a verébfészkeknek szolt, a hol rövid időn belül biztos zsákmányhoz jutott.

SZOMJAS GUSZTÁV.

A háziveréb buza-eserebogár vadászata. Tény dolog, hogy a háziveréb sokszor kárt okoz az érő vetésben, de rovarpusztításai

Raupe von *Cossas ligniperda*. Unter den größeren Raubvögeln fand ich bisher nur im Magen des *Waldkauzes* Raupen.

JULIUS V. BARTHOS.

Strix flammea L. als Taubenfeind. Einige meiner Nachbarn in Törökbeese klagten ständig über die Schleiereulen, dass dieselben ihre Tauben im Brutgeschäfte stören und die jungen Tauben wegrauben. Anfangs bezweifelte ich dies und schrieb den Schaden den Katzen zu. Im Februar 1908 erhielt ich jedoch eine Schleiereule, welche vom Besitzer gerade in dem Augenblicke erlegt wurde, als dieselbe den Taubenschlag verliess. Im Magen fand ich die ganz frischen Reste eines Nestjüngens der Taube, wodurch dieser Schaden der Schleiereule unzweifelhaft bewiesen war. Der Betreffende bestand beharrlich bei seiner Behauptung, dass diese Eulen seine Tauben schon öfter während der Nacht gestört hätten. Trotzdem halte ich dies für einen Ausnahmefall, da es bei jeder Raubvogelart einige Individuen gibt, welche eine vom Durchschnitte der Art abweichende Nahrung zu sich nehmen. Als interessante Beobachtung möchte ich noch die erwähnen, dass Anfang September 1902 im Kirchturme noch eine Schleiereulen-Familie aufgefunden wurde, bei welcher sich die Jungen noch im vollständigen Dunenkleide befanden.

DIONYSIUS LINTIA.

Strix flammea L. als Sperlingsfeind. In meinem Meierhofe brüten sehr viele Haussperlinge auf hohen Pyramidal-Pappeln. Ich konnte hier sehr oft beobachten, dass sich die Schleiereule, welche in einem Gebäude des Meierhofes brütet, abends auf die Sperlingsjagd verlegte. Dieselbe liess sich neben einem Neste nieder und erbeutete dann den infolge der Störung erschreckt aus dem Neste herausfliegenden Sperling. Meiner Beobachtung nach galt der erste Besuch der ausgehungerten Schleiereule gewöhnlich den Sperlingsnestern, wo sie innerhalb kurzer Zeit sichere Beute erhalten konnte.

GUSTAV V. SZOMJAS.

Jagd des Haussperlings auf den Junikäfer. Es ist Tatsache, dass der Haussperling in der reifenden Saat Schaden anrichtet,

révén sokszor elég számottevő hasznot is hajt. Így gyakran megfigyeltem, hogy milyen módon fogdossák a buza-cserebogarat (*Rhizotrogus solstitialis*). A kalászon ülő bogárnak neki repül s ezzel lesodorja a földre, a hol azután elfogja. Ezt a vadászatát nemcsak a vetések szélén, hanem azok belsejében is megfigyeltem.

SZOMJAS GUSZTÁV.

A házi veréb élősködése. Az innsbrucki „Hofgarten“-ben az ideális madárvédelem következtében nagy számban tartózkodik az énekes- és feketerigó. Ha ezek bogarászás közben egy mélyebben levő rovarálczára akadnak s azt erős esőrvágásokkal a fölszínre akarják hozni, akkor az ott settenkedő verebek közül 3—4 egész szorosán körülveszi a szorgosan vagdalkozó rigót és támadásra készen várják azt a pillanatot, a mikor a zsákmány előbukkan. A kellő pillanatban azután villámgyorsan leesapnak a zsákmányra és azt többször ügyesen elkapják a rigó elől. Ha ez nem sikerül, akkor megtámadják a rigót, a mely védekezés közben elejti a falatot s ilyenkor már biztos prédája az egyik fürge útonállónak. Láttam egyszer, hogy a rigónak sikerült towarepülni a zsákmánnyal, de akkor az egyik veréb utánaszállt, belecsipett a rigó farkába, a mely ennek következtében elejtette zsákmányát. Erre a földön folytatódott a verekedés, melynek az lett a vége, hogy a rigótól mégis csak elvették a prédát.

Ez a rablás az említett terület verebeinek rendes életmódja, a mely tehát valóságos élősködéssé fajult. Úgyzólván alig lehet földben vajakáló rigót látni, a mely ne volna körülveve néhány feszülten várakozó verébbel. Ez az egész jelenet pedig ott folyik le néhány lépésnyire a sétáló közönség szemelátára.

DR. NAGY JENŐ.

doch macht er sich anderseits durch das Vertilgen von Insekten manchmal in nicht geringem Grade nützlich. So konnte ich sehr oft beobachten, wie er die Junikäfer (*Rhizotrogus solstitialis*) erbeutete. Durch das Anfliegen des auf der Ähre befindlichen Käfers schleudert er denselben auf den Boden, wo er ihn dann ergreift. Diese Jagdweise beobachtete ich nicht nur am Rande, sondern auch im Inneren der Getreidesaaten.

GUSTAV V. SZOMJAS.

Das Schmarotzertum des Haussperlings. Im Hofgarten zu Innsbruck halten sich infolge des idealen Vogelschutzes sehr viele Singdrosseln und Amseln auf. Wenn nun diese auf der Nahrungssuche eine tiefer befindliche Insektenlarve treffen, und dieselbe mit starken Schnabelhieben auf die Oberfläche befördern wollen, so wird der emsig arbeitende Vogel sofort von 3—4 herumlungernenden Haussperlingen umringt, welche dann zum Angriffe gerüstet den Augenblick erwarten, wo die Beute zum Vorschein kommt. Im geeigneten Zeitpunkte fahren sie dann blitzschnell auf die Beute los und erhaschen dieselbe auch in den meisten Fällen mit grosser Geschicklichkeit. Gelingt dies nicht, so wird die Drossel angegriffen, wodurch diese den Bissen fallen lässt, welcher dann schon eine sichere Beute eines der behenden Wegelagerer ist. Einmal beobachtete ich, dass es einer Drossel gelang mit der Beute fortzufliegen; gleich flog ein Sperling hinter ihr her und verbiss sich in ihren Schwanz, weshalb die Drossel die Beute fallen liess. Der Kampf wurde dann auf dem Boden weitergeführt und das Ende desselben war schliesslich das, dass die Drossel dennoch ihrer Beute beraubt wurde.

Diese Räubereien gehören zur gewöhnlichen Lebensweise der Sperlinge auf dem erwähnten Gebiete, so dass sich dieselben zu wirklichen Schmarotzern entwickelten. Man sieht fast keine den Boden bearbeitende Drossel, welche nicht von einer Schaar mit gespannter Aufmerksamkeit wartender Sperlinge umringt wäre. Die ganze Szene spielt sich vor den Augen des in einigen Schritten Entfernung spazierenden Publikums ab.

DR. EUGEN NAGY.

Új adatok az erdei pinty táplalkozásához. A ki fogságban tartott hazai pintyféléket, jól tudja, hogy azok örömet fogyasztják a bogyóféléket is, nevezetesen a berkenyét és bodzát. Ennek az okát abban találhatjuk, hogy a fogságban tartott madár többnyire sokáig nélkülözötte a zöldséget s ezért nagy mohósággal eszi a bogyókat is. Azonban meggyőződtem róla, hogy ez megtörténik a szabadban is. Megfigyeltem egy 50–60 tagból álló erdei pintyesapatot, a mely bevette magát a fekete bodza bokraiba és az éppen érő termésből vigan lakmározott. Ezt a megfigyelést amál érdekesebbnek tartom, mert szeptember elején történt a dolog, a mikor még nem a táplálék hiánya készítette őket erre a táplálékra.

Egy másik, inkább az erdei pintyek észbeli tehetségeire jellemző megfigyelésem a következő. Ismeretes dolog, hogy a czinegék rájárnak az érő mákra, apró likakat vágnak a fejeken és ezeken át kiszedegetik a szemet. A hímálódzás, valamint a szél következtében sok szem jut a földre is, a melyeket rendszeren az erdei pintyek szednek össze. Néha azonban nem elégedtek meg ezzel, hanem, a mint azt lesben állva megfigyelhettem, rászálltak a czinegéktől már kikezdett mákfejekre, erősen kitágították a meglevő likakat és az ily módon bőven kihullott mákszemeket azután földszedegették a földről.

GRESCHIK JENŐ.

Fehér gólyák harcza a fészekért. 1908 tavaszán a hunyadvármegyei Kalán-Zeykfalván a kovács házában levő gólyafészekben egy pár fehér gólya telepedett meg. Május 18-án már két tojásuk volt, a mikor odajött egy másik pár, a mely az eddigi lakókat megtámadta és egy óráig tartó heves harc után el is űzte. Miután a régi lakók tojásait a fészekből kидobták, elfoglalták azt és költöttek benne.

BARTHOS GYULA.

Neue Daten zur Nahrung des Buchfinken. Wer unsere heimischen Finkenarten in Gefangenschaft hielt, dem ist es wohlbekannt, dass dieselben auch Beerenarten, namentlich Ebereschen und Hollunder, mit Vorliebe zu sich nehmen. Die Ursache kann darin gefunden werden, dass der in Gefangenschaft gehaltene Vogel zumeist längere Zeit Grünfütter entbehrte, und deshalb auch die Beeren gierig verzehrt. Ich konnte mich jedoch davon überzeugen, dass dies auch im Freien geschieht. Ich beobachtete einen Flug von 50–60 Buchfinken, welche die Ständen des schwarzen Hollunders besetzten und von der eben reifenden Frucht tüchtig schmausten. Diese Beobachtung erscheint mir umso interessanter, als ich dieselbe anfangs September machte, wo die Buchfinken noch nicht durch Nahrungsmangel zur Aufnahme dieser Nahrung gezwungen waren.

Eine andere, mehr für den Intellekt der Buchfinken charakteristische Beobachtung ist die folgende. Es ist eine bekannte Sache, dass die Meisen mit Vorliebe die reifende Mohlsaaten besuchen, an den Köpfen kleine Löcher schlagen und so die Mohnkörner herausnehmen. Durch das Schwanken, sowie durch den Wind fallen viele Körner auf den Boden, welche gewöhnlich von den Buchfinken aufgelesen werden. Manchmal begnügen sie sich jedoch nicht mit diesen, sondern — wie ich dies aus einem Verstecke beobachten konnte — flogen auf die von den Meisen schon angehämmerten Mohnköpfe, erweiterten die vorhandenen Öffnungen, wonach die reichlich herausfallenden Mohnkörner vom Boden aufgelesen wurden.

EUGEN GRESCHIK.

Kampf der weissen Störche um das Nest. Im Frühjahr 1908 wurde das auf dem Hause des Dorfschmiedes befindliche Storchnest in Kalán-Zeykfalva — Komitat Hunyad — von einem Paare des weissen Storches besiedelt. Am 18. Mai waren schon zwei Eier im Neste, als ein anderes Storchchenpaar erschien, welches die bisherigen Bewohner angriff und nach einem harten, eine Stunde lang andauernden Kampfe auch verjagte. Die Eier der bisherigen Bewohner wurden herausgeworfen, das Nest in Besitz genommen, in welchem sie dann auch brüteten.

JULIUS V. BARTHOS.

A *Glaucidium passerinum* (L.) párzasi hívása. Ennek a rejtett életmódot folytató bagolyfajnak a párzasi hívásáról tudtommal az irodalom nem emlékezik meg. 1908 május 5-ét követő éjszakát a Retyezát-hegység 1780 méter magas „Nyegru“ nevű havasán töltöttem s ekkor egész éjjel hallottam a törpe kukik párzasi hívását, *a mely mindvégig ugyanaz a szabályosan ismétlődő háromtagú hahogás volt, ilyenformán: hu-hu-hu.* A három szótagot úgy hangsúly, mint színezet tekintetében mindig teljesen egyformán hangoztatta.

BARTHOS GYULA.

Sziklafalon fészkelő házifecskek. A Bihar-hegységben, a Buvó-patak mellett egy 100 méter magas függőleges sziklafalon legalább 100 *Chelidonaria urbica* (L.) fészkek van. A fészkek a függőleges repedések mentén vannak és pedig egymás fölé építve. Néha 15—20 fészkek is van egymás fölött. Ugyanitt fészkel még sok *csóka* és egy pár *rörös vérese*. Úgy látszik, hogy a csókák itt nem vetemednek fészekrablásra, mert akkor alig fészkelnének itt a házi fecskék.

DR. NAGY JENŐ.

A fiatal gólyák itatása a fészkekben. Mint-hogy tudomásom szerint még nem ismeretes az a mód, a hogyan a fehér gólya itatja a fészkekben levő fiait, azért röviden közlöm idevágó megfigyelésemet, melyet az idei nyáron Űrbő-puszta egyik tanyáján tettem. A rekkenő hőség elől egy árnyékos helyre húzódtam, a honnan egyenesen odaláttam a gólyafészkekbe, a mely egy póznára erősített kocsikerékre volt építve. Igazán megsajnáltam a szegény fiatal gólyákat, a melyek egész napon át a rettenetes hőségnek kitéve folytonosan ziháltak. Egyszer csak a fészkek szélén megjelent a nőstény, esőrében valami nagyobb tárggyal, a melyet első tekintetre valamilyen tápláléknak — béka vagy ilyesféle — tartottam. Nagy meglepetésemre azonban esőréből kiejtette ezt a tárgyat és sorra meg-itatta a csőrüket tátozó fiókákat. Minthogy nem tellett valamennyinek, rövid idő múlva ismét visszatért, esőrében megint ilyen rej-

Der Paarungsruf von *Glaucidium passerinum* (L.). Der Paarungsruf dieser Eulenart, welche eine sehr versteckte Lebensweise hat, wurde meines Wissens in der Literatur noch nicht erwähnt. In der Nacht nach dem 5. Mai 1908 war ich im Retyezátgebirge auf der 1780 Meter hohen „Nyegru“-Alpe, bei welcher Gelegenheit ich die ganze Nacht hindurch den Paarungsruf der Sperlingseule hörte: *derselbe war durchaus ein sich regelmässig wiederholendes dreisilbiges Geheul, wie hu-hu-hu.* Die drei Silben waren sich in der Betonung und Klangfarbe immer vollkommen gleich.

JULIUS V. BARTHOS.

An der Felsenwand brütende Hausschwalben. Im Bihargebirge im Tale des Buvó-Baches brüten an einer 100 Meter hohen senkrechten Kalkwand mindestens 100 Paare von *Chelidonaria urbica* (L.). Die Nester befinden sich längs den senkrechten Ritzen und sind übereinander gebaut. Manchmal befinden sich 15—20 Nester übereinander. Hier brüten ausserdem noch viele *Dohlen* und ein Paar *Turmfalken*. Wie es scheint, vergreifen sich die Dohlen nicht an den Nestern, indem ansonsten die Hausschwalben kaum hier brüten würden.

DR. EUGEN NAGY.

Das Tränken der jungen Störche im Nest. Indem meines Wissens die Art und Weise, wie der Storch seine Jungen im Neste tränkt, noch nicht bekannt ist, so möchte ich in Kürze meine diesbezügliche Beobachtung anführen, welche ich während des heurigen Sommers auf einem Meierhofe der Puszta Űrbő machen konnte. Vor der drückenden Hitze begab ich mich auf eine schattige Stelle, von welcher aus ich gerade in das Storch-nest sehen konnte, welches sich auf einem an der Spitze einer hohen Stange befestigten Wagenrade befand. Es tat mir wirklich recht leid um die armen Storchjungen, welche den ganzen Tag hindurch dem Sonnenbrande ausgesetzt, fortwährend lechzten. Auf einmal erschien die Störchin am Nestrande mit einem grösseren Klumpen im Schnabel, welchen ich auf den ersten Blick für irgend eine Nahrung — Frosch oder so etwas — hielt. Zu meiner grossen Überraschung liess sie den Klumpen

télyes tárgyat hozva s azután ismétlődött az előbbi eljárás. míg valamennyi fiát megittatta. Megkérdeztem a gazdát, a ki igen élesszemű vadász és megfigyelő, hogy ismeri-e ezt a dolgot. Nemcsak hogy ismerte, hanem mindjárt meg is magyarázta, hogy az a rejtélyes tárgy, a mit a esőrében hozott a gólya, nem egyéb, mint marhaganaj, a melylyel, mint valami dugóval elzárja a torkát, hogy a vizet útközben el ne veszítse. (Nagy marhaesordák legelnek a vidéken, a melyek sokszor legelnek a sekély vizek mádásaiban s így a víz felszínén mindig bőségesen található az említett anyag.) Utána járván a dolognak, csakugyan meggyőződtem ennek a magyarázatnak a helyes voltáról.

CERVA FRIGYES.

Megfigyelések a kékvércséről. Lasztoméri kertünkben vetési varjak és szarkák mellett évenként fészkel néhány kékvércsepár is. Minthogy észrevettem azt, hogy a vetési varjak kora tavasszal szétszedik a régi varjú- és szarkafészkeket. ntőbbiak közül az újakat is, és az így nyert anyagot felhasználják új fészkeik építésére, azért aggódni kezdtem azon, hogy a később érkező kékvércsék majd nem találnak alkalmas fészkelőhelyeket. — Hogy ennek elejét vegyem, néhány varjú- és szarkafészkekből kiszedtem a tojásokat, hogy lakóikat elriaszszam és azonfölül még ijesztőzsinórokat is raktam az illető fákra. Ezek az ijesztőzsinórok a papirossárkány farkának mintájára készültek. Célomat ezekkel el is értem, mert a fészkek a kékvércsék megérkezéséig lakatlanok maradtak, a kékvércsék pedig rögtön elfoglalták azokat, mert hosszadalmas küzdelem nélkül jutottak így alkalmas fészkekhez. Ezt a teljesen bevált eljárást másoknak is ajánlhatom, mert a kékvércsék igazán semmibe se vették ezeket az ijesztőzsinórokat.

Érdekes, hogy minden kékvércsétől elfoglalt

fallen und tränkte der Reihe nach die mit aufgesperrtem Rachen wartenden Jungen. Da das Wasser jedoch nicht für alle genügte, so kehrte sie nach kurzer Zeit wieder zurück, brachte im Schnabel wieder einen solchen rätselhaften Klumpen, und dann wiederholte sich der geschilderte Vorgang, bis alle Jungen getränkt waren. Ich befragte nun den Hausherrn, der ein sehr scharfsichtiger Jäger und Beobachter ist, ob ihm diese Sache bekannt sei. Dieselbe war ihm nicht nur bekannt, sondern er gab mir sogar auch gleich die Erklärung derselben, dass nämlich der rätselhafte Klumpen nichts anderes sei als Kuhmist, welchen der Storch als Stöpsel der Kehle verwendet, um das Tränkwasser während des Weges nicht auszuschütten. (In dem Gebiete weidet eine Menge Rinderherden, welche die seichten, mit Röhricht bestandenen Gewässer regelmässig besuchen, weshalb das erwähnte Material auf der Wasseroberfläche immer in reichlichem Masse vorhanden ist.) Nach einer eingehenderen Untersuchung der Sache überzeugte ich mich auch von der Richtigkeit dieser Erklärung.

FRIEDRICH CERVA.

Beobachtungen über den Rotfussfalken. In unserem Garten zu Lasztomér brüten neben Saatkrähen und Elstern jedes Jahr auch einige Paare des Rotfussfalken. Früh im Frühjahr bemerkte ich, dass die Saatkrähen die alten Krähen- und Elsternester — von letzteren auch die neugebauten — demolieren und das so erhaltene Material zum Baue der neuen Nester verwendeten, weshalb ich Bedenken hatte, dass die später ankommenden Rotfussfalken keine geeigneten Brutplätze finden werden. Um diesem vorzubeugen, entnahm ich einigen Krähen- und Elsternestern die Eier, um ihre Bewohner zu verseuchen und versah die Horstbäume ausserdem noch mit Schreckbändern. Diese Schreckbänder waren nach Art der Schwänze der Papierdrachen hergerichtet. Auf diese Weise erreichte ich auch meinen Zweck, weil die Nester bis zur Ankunft der Rotfussfalken unbewohnt blieben, von den Rotfussfalken jedoch sogleich in Besitz genommen wurden, indem sie dadurch ohne langwierige Kämpfe geeignete Nester vorfanden. Dieses vollkommen bewährte Verfahren kann ich auch an-

fészekhez még 1—5 háziveréb-fészek volt csatolva; sőt magába a fészekbe is beleköltöztek a verebek, míhelyt a kékvéresék repítettek. Egy fészek alatt 15 méternyre a kis őrgébics rakott fészket és miután ennek a fiókái kiröpültek, a fészek fölé a háziveréb új fészket rakott s szintén fölnevelte a fiait. Az apró madarak általában a félelem legcsekélyebb jele nélkül jártak a kékvéresék fészkei körül, annak jeléül, hogy ezek részéről nem üldöztek.

Míhthogy a kékvéresék általában igen bizalmas madarak, azért nagyon föltűnt egy öreg hímnek velem szemben tanúsított rendkívül ellenséges viselkedése. Ha megjelentem az udvaron, ismert vészhangjával fogadott és ha kimentem a mezőre, vagy hazatértem otthon, rendszeren elkísért vagy elibém szállott és 20—60 méternyi magasságban vijjogott fölöttem. Más embereket békében hagyott, valamint a többi kékvérese se mutatott ellenséges indulatot irányomban, habár gyakran tanúi voltak fönt leírt jeleneteknek.

A szokatlan jelenség okát csakis abban láthatom, hogy egy szarkafészekből, a mely az említett kékvéresefészektől 10 méternyi távolságban volt, kilődöztem az összes fiókákat. Ettől fogva lettem oly gyűlöletessé a kékvérese szemében, mert valószínűleg hasonló sorstól féltette a saját fiókáit is. A kékvéresének ez a viselkedése azért volt annyira feltűnő és némileg kellemetlen is, mert folytonos vészkiáltásaival akárhányszor megmentette a szarkák életét, melyekből pedig a hasznos apró madarak érdekében lehetőleg sokat szoktam pusztítani.

SZEMERE LÁSZLÓ.

deren anempfehlen, indem sich die Rotfussfalken um die Schreckbänder durchaus nicht kümmerten.

Sehr interessant war es, dass jedem Rotfussfalkenhorste noch 1—5 Nester des Haussperlings angebaut waren; sobald die Rotfussfalken ausgeflogen waren, wurde auch die Nestmulde von ihnen okkupiert. Beiläufig 15 Meter unter einem Horste hatte ein kleiner Raubwürger sein Nest angelegt und als dessen Junge ausgeflogen waren, baute sich der Haussperling über demselben ein neues Nest und konnte seine Jungen ebenfalls noch grossziehen. Die Kleinvögel bewegten sich überhaupt, ohne die geringste Furcht zu zeigen, in der Nähe der Rotfussfalkenhorste, jedenfalls deshalb, weil sie von den Falken nicht verfolgt wurden.

Indem die Rotfussfalken im allgemeinen sehr zutrauliche Vögel sind, so war mir das feindliche Verhalten eines Männchens meiner Person gegenüber ungemein auffallend. Sobald ich im Hofe erschien, empfing mich dasselbe mit seinem bekannten Angstrufe, und wenn ich mich auf das Feld begab oder von dort zurückkehrte, so begleitete es mich. respektive flog mir entgegen und verfolgte mich unter fortwährendem Geschreie in einer Höhe von 20—60 Meter. Andere Personen wurden nicht beachtet, ebenso wie auch die übrigen Rotfussfalken mich unbeachtet liessen, obwohl dieselben sehr oft Zeugen der beschriebenen Szenen waren.

Die Ursache dieser sonderbaren Erscheinung kann ich nur darin erblicken, dass ich aus einem Elsterneste, welches von dem Horste des erwähnten Rotfussfalken 10 Meter entfernt war, sämtliche Jungen abschoss. Seit dieser Zeit wurde ich vor dem Rotfussfalken so verhasst, indem derselbe wahrscheinlich auch für seine Jungen ein gleiches Schicksal befürchtete. Dieses Verhalten der Rotfussfalken war mir deshalb so auffallend und einigermaßen unangenehm, weil er durch seine ständigen Angstrufe mehrfach Lebensretter der Elstern wurde, von welchen ich im Interesse unserer Kleinvögel möglichst viel abzuschliessen pflege.

LADISLAUS V. SZEMERE.

Bizalmas hegyi billegető. 1908 május elején egy havasi barakkban tartózkodván, napról-napra megfigyeltem egy a közelben fészkelő hegyi billegető pár himjét, a mely napjában százszor is odarepült a barakk ablakához, a hol az előszeretettel összegyülekező apró rovarokat fogdosta össze. Érdekes volt, hogy a nem éppen gyakran tisztogatott ablak üvegtábláin tarkálló fekete és barna pontokat — bizonyára rovaroknak nézve őket — szintén megkopogtatta. A madár egyébként is annyira bizalmas volt, hogy az embert egész közelre bevárta.

BARTHOS GYULA.

Anser albifrons fimmarchiens GUNN. bizalmassága. 1906 szeptember végén Kigyós (Békés m.) határában vadászat közben egy kis liliket láttam egy tanya közelében legelező házilúd-esapat közé leereszkedni. Megfelelő fedezet hiányában nem reméltem ugyan, hogy be fog várni, de legnagyobb meglepetésemre mégis 25—30 lépésig tudtam megközelíteni. A szokatlan bizalmasságnak az okát a vadlúdfajoknak abban a biológiai tulajdonságában vélem föltalálni, hogy állandóan társaságban élve, rendszeren a vezérhez, illetve a csapat többi tagjaihoz alkalmazzák cselekedeteiket. Csakis ily módon magyarázhatom meg azt, hogy bár közeledésemre már messziről figyelmissé lett, mégsem szállott el, mert a társaságában legelező házi ludak közönye teljesen megtévesztette a különben óvatos madarat.

DR. TARJÁN TIBOR.

Elemi csapások és a madárvilág. Az az óriási felhőszakadás, a mely 1908 július 19-ikét követő éjszakán Hunyad megye délkeleti részét sújtotta, a legnagyobb mértékben a Retyezát hegység vizeit összeszedő Sebes folyót dagasztotta meg. Az éj sötétjében hirtelenül érkező és nagy sebességgel lerohanó óriási vízárdat nemesak a szép pisztráng- és lepényhal-állományt pusztította ki — a hullákon később nagyszámú *hamvas-*

Zutrauliche Gebirgsstelze. Anfang Mai 1908 hielt ich mich in einer alpinen Baracke auf, wo ich tagtäglich das Männchen eines in der Nähe nistenden Gebirgsstelzen-Paares beobachten konnte, welches tagsüber wohl hundertmal das Fenster der Baracke besuchte, um die sich dort mit Vorliebe ansammelnden Insekten zu erhaschen. Es war interessant, dass der Vögel die braunen und schwarzen Punkte der nicht oft gereinigten Fensterscheiben ebenfalls beklopfte: wahrscheinlich hielt er dieselben für Insekten. Der Vögel war auch sonst so zutraulich, dass er den Menschen bis in nächste Nähe herbeiliess.

JULIUS v. BARTHOS.

Zutraulichkeit einer Anser albifrons fimmarchiens GUNN. Ende September 1906 beobachtete ich in Kigyós - Kom Békés — während der Jagd eine Zwerggans, welche sich unter die in der Nähe eines Meierhofes äsenden Hausgänse niederliess. In Ermangelung einer entsprechenden Deckung hatte ich zwar nicht viel Hoffnung, dass dieselbe aushalten werde, doch konnte ich mich derselben zu meiner grössten Überraschung auf 25—30 Schritte Entfernung nähern. Die Ursache dieser ungewöhnlichen Zutraulichkeit glaube ich in derjenigen biologischen Eigenschaft der Wildgänse aufzufinden, dass sie beständig in Gesellschaft lebend, ihr Tun und Lassen nach dem Verhalten des Führers, respektive ihrer übrigen Genossen richten. Nur so kann ich es mir erklären, dass diese Zwerggans, trotzdem dieselbe mich schon von weitem bemerkte, nicht wegflog, indem der ansonsten sehr vorsichtige Vogel durch das gleichgültige Verhalten der ruhig weiter äsenden Hausgänse gänzlich getäuscht wurde.

DR. TIBERIUS TARJÁN.

Wetterschäden in der Vogelwelt. Infolge des ungeheuren Wolkenbruches, welcher in der Nacht nach dem 19. Juli 1908 den südwestlichen Teil des Komitates Hunyad heimsuchte, erhielt der Sebesfluss, welcher die Gewässer des Retyezátgebirges sammelt, ungeheure Wassermengen. Die im Dunkel der Nacht plötzlich heranrollenden und mit grosser Wucht stürmenden Wasserfluten zerstörten nicht nur den schönen Forellen- und Äschen-

varjú lakmározott — hanem a sekély partok szakadékaiban tanyázott *vízirigók* számát is nagyon megapasztotta Ezenkívül sok *molnár-feeske*-hullát is találtam; valószínűleg a szabadban háltak s így leverte őket a szakadó vízár.

1908 aug. 18-án a rettenetes jégeső agyonvágta határunk egész *fürj*- és *fogoly*-állományát; ezenkívül sok *homrasvarjút* és kék *valgalambot* ütött le.

BARTHOS GYULA.

Corvus frugilegus L. és *Colaeus monedula* (L.) mint időjósok. Mind a két faj rendszeresen jelzi az időjárás megváltozását ideges és nyugtalan viselkedéssel. A vetési varjak magasan örvényelnek, majd néhány 100 méterrel tovább haladnak és ismét keringenek vagy 40 másodpercig; néha a keringés után kigyózó vonalban függőlegesen csapnak lefelé és le is ereszkednek. Ilyen viselkedésük alkalmával majdnem bizonyosra vehetjük, hogy már 12 vagy legkésőbb 24 órán belül megváltozik az időjárás. Ez a megváltozás a hőmérséklet emelkedésében és a légnyomás esökkenésében nyilvánul, s télen havazással, ősszel és tavasszal pedig esőzettel jár. A nyári időszakra nincsenek idevágó megfigyeléseim, de annál több van a télről és őszről, a melyek mind azt bizonyítják, hogy ezt a viselkedésüket mindig az időjárás megváltozása követi.

A esőkák is jelzik az időjárás megváltozását. Ilyenkor nyugtalanul kiáltozva keringenek a tornyok és magasabb épületek körül, egy ideig kiterjesztett szárnyakkal vitetik magukat a szél által, majd egy körívvel ismét visszatérnek az előbbi helyhez és ott tovább csapkodnak. Ezenkívül a vetési varjak módjára, sőt ezekkel együtt szokták a magasban való örvénylés útján jelezni az időjárás megváltozását.

DR. NAGY JENŐ.

bestand, — die Leichen derselben wurden später von einer Menge *Nebelkrähen* verzehrt — sondern hatten auch eine starke Herabminderung der in den Rissen der niederen Ufer hausenden *Wasseramseln* zur Folge. Ausserdem fand ich viele Leichen der *Haussewalbe*; wahrscheinlich schliefen dieselben im Freien und wurden durch die strömende Wasserflut heruntergeschlagen.

Am 18. August 1908 vernichtete ein schrecklicher Hagel sämtliche *Rebhühner* und *Wachteln* unseres Gebietes: ausserdem wurden viele *Nebelkrähen* und *Hohltauben* totgeschlagen.

JULIUS V. BARTHOS.

Corvus frugilegus L. und *Colaeus monedula* (L.) als **Witterungsanzeiger**. Beide Arten zeigen durch nervöses, unruhiges Verhalten die Veränderung des Wetters an. Die Saatkrähen kreisen sehr hoch, fliegen dann einige 100 Meter weiter und kreisen dort wieder etwa 40 Sekunden lang; nach dem Kreisen fallen sie oft in einer Schlangenlinie senkrecht herab und lassen sich nieder. Wenn sie sich auf diese Weise gebärden, so kann man mit Sicherheit darauf rechnen, dass sich die Witterung schon innerhalb 12, aber spätestens innerhalb 24 Stunden ändern wird. Diese Veränderung zeigt sich im Steigen der Temperatur und im Sinken des Luftdruckes, und bedeutet im Winter Schnee, im Herbst und Frühling Regen. Für den Sommer besitze ich keine diesbezüglichen Beobachtungen, umso mehr jedoch aus dem Herbst und Winter, welche sämtlich beweisen, dass ein solches Gebaren immer einer Veränderung der Witterung vorausgeht.

Auch die Dohlen zeigen die Veränderung des Wetters an. Bei diesen Gelegenheiten umkreisen sie unruhig schreiend die Türme und höheren Gebäude, lassen sich eine Zeitlang mit ausgebreiteten Flügeln vom Winde treiben, kehren dann in einem Bogen wieder zur ursprünglichen Stelle zurück und flattern dort weiter. Ausserdem pflegen sie auf Art und Weise der Saatkrähen, oft mit denselben in Gesellschaft, durch das Kreisen in grosser Höhe die Veränderung des Wetters anzuzeigen.

DR. EUGEN NAGY.

A vetési varjak és az időjárás. Túl a Dunán, kivált Fejér és Tolna megyékben gyakori őszi időjósítás az, hogy „a varjak havat kérnek.” Ez az időjósítás a vetési varjak és a sokszorosan közük keveredő csókák sajátosságos viselkedésére van alapítva. A csapat egyideig a magasba emelkedik, a mikor egyszerre a vezetők nagy s a magasba vágó ivben örvényelni kezdenek. Ez a jeladás. Valamennyi varjú és csóka körvonalban kezd repülni. A magasabban levők jobbra, az alacsonyabban levők balra kezdenek keringeni. — vagy megfordítva — de mindnyájuk pályája a magasba törő. Olyan a látszata a fekete seregnek, mintha két, sötét pontokkal nagy összevisszaságban tarkított üvegkorong egymás fölött ellentétes irányban forogna. A kettős korong lassankint emelkedik és csakhamar utolsó nyoma is eltűnik az égbolt sűrű párázatában. Az örvénylést a vetési varjak és csókák fülsiketítő lármája kíséri.

Régóta kísérem figyelemmel a varjaknak ezt a jellegzetes viselkedését és tapasztalataim igazolták a népies időjósítás helyességét, mert az említett viselkedést 1—2 napon belül majdnem mindig havazás követte. Különösen az első havat szokták ily módon nagy pontossággal előre jelezni.

Érdekes dolognak tartom, hogy a *dankasirályoknál* is láttam ezt a jellegzetes örvénylést, még pedig ősszel és télutóján és mindegyik esetben két napon belül megváltozott az időjárás. Ősszel havazás, télutóján olvadás követte. Erről a fajról azonban csak igen kevés megfigyeléssel rendelkezem.

DR. DÖRNING HENRIK.

A fűrj szava repülés közben. 1908 június havában két este is hallottam az udvarom fölött elszálló fűrj „vá-vá” szavát. Egy ízben éppen a fejem fölött repült el, a midőn „vá-vá”-t kiáltott s midőn fölnéztem 15—20 lépésnyi távolságból újra hallottam ezt a szólását.

Die Saatkrähen und die Witterung. Jen-seits der Donau, besonders in den Komitaten Fejér und Tolna ist es eine oft gehörte herbstliche Witterungsregel: „Die Krähen verlangen Schnee“. Dieses Wettervorhersagen ist auf ein eigentümliches Verhalten der Saatkrähen und der oft mit denselben vermischten Dohlen gegründet. Die Schar strebt eine Zeitlang in die Höhe, wo dann die Führer auf einmal in grossen, nach oben gerichteten Bogen zu kreisen beginnen. Das ist das Signal. Sämtliche Krähen und Dohlen beginnen nun ebenfalls zu kreisen. Die höher befindlichen nehmen die Richtung rechts, die unteren links, oder umgekehrt, aber bei allen ist die Bahn des Kreisens aufsteigend. Die schwarze Schar hat den Anschein, als ob zwei mit dunklen Punkten betüpfelte Glasscheiben übereinander in entgegengesetzter Richtung rotiert würden. Die beiden Scheiben erheben sich allmählich immer höher, und alsbald ist auch die letzte Spur derselben im dichten Dunstkreise des Firmaments verschwunden. Das Kreisen wird vom ohrenbetäubenden Lärm der Saatkrähen und Dohlen begleitet.

Seit langem fesselte dieses charakteristische Gebaren schon meine Aufmerksamkeit und meine Erfahrungen bestätigten die Richtigkeit des volkstümlichen Witterungs-Orakels, indem binnen 1—2 Tagen nach dem geschilderten Gebaren fast regelmässig Schneefall eintrat. Besonders den ersten Schnee pflegen sie auf diese Weise sehr genau im voraus anzuzeigen.

Es erscheint mir als interessant, dass ich dieses charakteristische Kreisen auch bei den *Lachmören* beobachtete, u. zw. im Herbst und Ende des Winters, und in beiden Fällen veränderte sich binnen zwei Tagen die Witterung. Im Herbst trat Schneefall, Ende des Winters Tauwetter ein. Über diese Art besitze ich jedoch nur sehr wenig Beobachtungen.

DR. HEINRICH DÖRNING.

Der Ruf der Wachtel während des Fluges. Im Juli 1908 hörte ich während zwei Abenden das „wa-wa“ fliegender Wachteln über meinem Hofe. In einem Falle flog die Wachtel gerade über mir hinweg, als ich das „wa-wa“ hörte, und während ich hinschaute, erscholl

„*Pitypalaty*“ szavát repülés közben még nem hallottam, de ennek a megfigyelésennek az alapján valószínűnek tartom, hogy ezt is hallatja néha.

RÁCZ BÉLA.

A fűrj pitypalatyolása röpülés közben.
CHERNEL ISTVÁN „Magyarország Madarai“ című művének II. kötetének 354. lapján két esetet említ föl arra nézve, hogy hallották este a magasban vonuló fűrj „*pitypalaty*“ szavát. Valószínűnek tartom, hogy ez a jelenség nem is olyan ritka, mert több ízben megfigyeltem, hogy a fűrj tavasszal és nyáron éjjel röpülés közben is hallatja „*pitypalaty*“ szavát.

DR. TARIÁN TIBOR.

II. Faunistika.

Larus marinus L., a magyar ornisz új alakja.

A kir. m. Természettudományi Társulat kérdés- és feleletrovatából vett értesülés szerint a hunyadmegyei Lapusnyák község jegyzőjének, ILLYÉS SZÁVIN-nak oly. általa 1898 december első felében nevezett községben lőtt madara van, melyet eddig senki sem tudott meghatározni. A madár, mely azóta intézetiünk birtokába került, a dolmányos sirály, *Larus marinus* L. fiatal példányának bizonyult.

Teljes hossza 70 cm., szárnya 46 cm., farka 17 cm. hosszú. Csőre ivben 6.4 cm., a szájrés mentén 8 cm., legnagyobb magassága 2.2 cm. Csüdje 7 cm., közép ujjja karmostul 7.5 cm.

M. O. K.

A *Syrnhaptcs paradoxus* (PALL.) 1908. évi megjelenése Magyarországon. 1908 május 4-én a következő sürgönyt kaptuk Moszkvából, MENZBIER MIHÁLY egyetemi tanár úrtól: „Az utóbbi napokban Közép-Oroszországban több pusztai talpastyúkot lőttek, valószínűleg új beözönlés készül.“ Néhány nap múlva KAYGORODOFF DEMETER a szentpétervári erdészeti akadémia tanára a következő figyelmeztető értesítést küldte: „*Syrnhaptcs para-*

der Ruf nochmals aus 15–20 Schritt Entfernung. Das „Schlagen“ konnte ich während des Fluges noch nicht bemerken, doch halte ich es auf Grund dieser Beobachtungen für wahrscheinlich, dass die Wachteln während des Fluges manchmal auch schlagen.

BÉLA V. RÁCZ.

Das Schlagen der Wachtel während des Fluges. STEFAN V. CHERNEL erwähnt im II. Bande seines Werkes „Magyarország Madarai“ Seite 354 zwei Fälle, wo das Schlagen der überhin ziehenden Wachtel gehört wurde. Meiner Meinung nach ist diese Erscheinung gar nicht so selten, da ich des Öfteren beobachten konnte, dass die Wachtel im Frühjahr und Sommer auch während des Fluges zur Nachtzeit schlägt.

DR. TIBERIUS TARIÁN.

II. Faunistik.

Larus marinus L., eine neue Art der ungarischen Ornis. Aus der Frage- und Antwort-Abteilung der königl. ung. Naturwissenschaftlichen Gesellschaft ging uns die Mitteilung zu, dass SZÁVIN ILLYÉS, Notär der Gemeinde Lapusnyák im Komitate Hunyad, einen ebendort im Dezember 1898 von ihm erlegten Vogel besitze, welchen bisher noch niemand determinieren konnte. Der Vogel, welcher seitdem in die Sammlung unseres Institutes gelangte, erwies sich als ein junges Exemplar der Mantelmöve, *Larus marinus* L.

Ganze Länge 70, Flügel 46, Schwanz 17, Schnabel im Bogen 6.4, Schnabel längs den Mundwinkeln 8, grösste Höhe des Schnabels 2.2, Lauf 7, Mittelzehe mit Krallen 7.5 cm.

U. O. C.

Das Erscheinen von *Syrnhaptcs paradoxus* (PALL.) in Ungarn im Jahre 1908. Am 4. Mai 1908 erhielten wir folgendes Telegramm von Herrn Prof. MICHAEL MENZBIER aus Moskau: „In den letzten Tagen wurden in Russland mehrere Steppenöhner erlegt, wahrscheinlich neue Einwanderung.“ Nach einigen Tagen sandte uns Herr DIMITRY V. KAYGORODOFF, Prof. an der Forstakademie zu Sankt-Petersburg folgende Nachricht: „*Syrnhaptcs paradoxus* (PALL.) zieht

locus (PALL.) nagy csapatokban (30–50 drb) vonul. Eddig a következő helyeken figyelték meg őket: ápr. 20-án Charkov kormányzóságban; május 4-én Kurszk kormányzóságban; ápr. 28–30-án Szamara kormányzóságban. Vonulási irányok: délnyugat, észak, északkelet.*

Az értesítések nyomán — melyekért ezen a helyen is köszönetet mondunk — azonnal fölhívásokat tettünk közzé a napilapokban, tudományos folyóiratokban és egyleti kiadványokban, hogy a ritka vendégek idej megjelenéséről minél tökéletesebb képet nyerhessünk. Együttal értesítettük SCHMIDHOFFENT TSCHESI VIKTOR lovagot, a ki a maga részéről is nagy tevékenységet fejtett ki, hogy a hir országunk határain túl is minél szélesebb körben elterjedjen. Ezenkívül nyomtatott fölhívást küldtünk megfigyelőinknek és más érdeklődőknek, a melyben a pusztai talpas tyúk rövid leírása is meg volt adva. Különösen az esetleges fészkelőkre hívtuk föl a figyelmet, kérve az ilyen esetek rögtön való bejelentését, hogy az intézet valamely tisztviselőjét kiküldhesse, a ki a ritka ornithologiai eseményt a helyszínen tanulmányozta volna. Miután ily módon minden előkészület megtettünk, vártuk a megjelenésről szóló jelentéseket, a melyek azonban csak nagyon gyéren gyülekeztek.

Mindössze a következő híreket kaptuk.

Erdődön, Szatmár megyében, május 13-án elevenen fogtak egy példányt, a mely nekiütődött a sürgönydrótnak és összezúzta a bal szárnyát. A madarat, mintán hosszú farktollait kalapdísznak kihúzták. BÖHM ENDRE tanítóhoz vitték, a ki azt Szatmárnémetiben kitömte. Az értesítést BÖHM ENDRE tanító úrnak köszönjük.

LOCH JAKAB, az écskai uradalomhoz tartozó Mária-Lujza-major gazdatisztje azt az értesítést küldte, hogy május 20-án öt darabot figyelt meg az említett vidéken, a melyek közül egy példányt el is ejtett és azt a maga részére ki is tömte. Ezután többé nem látták a madarakat.

Május 22-én DR. LENDL ADOLF értesítése szerint Szabadszállásról (Pest m.) küldtek egy 2 példányt kitömés végett.

SZEMERE LÁSZLÓ megfigyelőnkől azt az értesítést kaptuk, hogy BECSKE JÁNOS uradalmi tisztartó május 23-án látott egy példányt s néhány

in grossen Flügen (30–50 St.). Bisher wurden sie an folgenden Stellen beobachtet: 20. April, Gouv. Charkow; 4. Mai, Gouv. Kursk; 28–30. April, Gouv. Ssamara. Zugrichtungen: Südwest, Nord und Nordost.*

Auf Grund dieser Mittheilungen — für welche wir auch an dieser Stelle Dank sagen — wurden sofort Anrufe in der Tagespresse, in wissenschaftlichen Zeitschriften und Vereinschriften veröffentlicht, um von dem heurigen Erscheinen der seltenen Gäste ein je vollständigeres Bild zu erhalten. Zugleich benachrichtigten wir Herrn Ritter VIKTOR v. TSCHESI zu SCHMIDHOFFEN, der seinerseits ebenfalls eine grosse Thätigkeit entwickelte, damit sich die Nachricht in je weiteren Kreisen verbreite. Ausserdem sandten wir gedruckte Zirkuläre an unsere Beobachter und sonstige Mitarbeiter, welche auch eine kurze Beschreibung des Steppenuhls enthielten. Es wurde besonders auf die eventuell hier brütenden aufmerksam gemacht, damit diese Fälle sofort angemeldet werden, und ein Beamter des Institutes entsendet werden könne, um diese ornithologische Seltenheit an Ort und Stelle beobachten zu können. Nachdem auf diese Weise alles vorbereitet war, erwarteten wir die Berichte, welche jedoch nur in sehr spärlicher Anzahl einliefen.

* Wir erhielten insgesamt folgende Berichte:

Am 13. Mai wurde in Erdöd, Kom. Szatmár, ein Exemplar, welches an eine Telegraphenleitung anflug, und sich den linken Flügel zerschmetterte, lebendig gefangen. Der Vogel wurde nach dem Herausziehen der langen Schwanzfedern behufs Hutschmuck, Herrn Lehrer ANDREAS BÖHM gebracht, welcher denselben in Szatmárnémeti präparieren liess. Die Nachricht danken wir Herrn ANDREAS BÖHM.

Herr JAKOB LOCH, Gutsverwalter im Maria-Louise-Meierhof der Herrschaft von Écska benachrichtigte uns, dass in der erwähnten Gegend am 20. Mai 5 Stück beobachtet wurden, von welchen er ein Exemplar erlegte und für sich präparieren liess. Ausser diesen wurden keine weiteren Exemplare beobachtet.

Am 22. Mai wurde laut Mittheilung von Dr. ADOLF LENDL aus Szabadszállás, Komitat Pest, ein ♀ behufs Präparierens eingesendet.

Von unserem Beobachter LADISLAUS v. SZEMERE erhielten wir die Nachricht, dass Gutsverwalter JOHANN BECSKE am 23. Mai ein Exemplar.

nap mulva ismét hat darabot Bés község határában, Ung megyében. Ugyancsak ő értesített arról is, hogy TÉGLÁSSY BÉLA Laskod községben (Szaboles m.) öt darabot látott május 24-én.

DIÓSY GYULA megfigyelőnk május 27-iki kelttel arról értesít, hogy KECSKÉS ISTVÁN komáromi polgári iskolai tanár néhány nappal ezelőtt egy csapat pusztai talpastyúkot látott Neszmély község határában.

A legrészletesebb jelentést WENINGER ANTAL megfigyelőnknek köszönjük. Bánfalva (Moson m.) május 25-én egy, május 26-án három és május 27-én ismét egy példányt figyelt meg. június 9-én pedig sikerült elejtenie egy példányt, a melyet gyűjteménye számára ki is tömetett. Ezután még aug. 11-én lövetett egy példány s egyet láttak még aug. 27-én.

BEKK JAKAB, nyug. törvényszéki bíró május 26-án 12—13 darabból álló csapatot figyelt meg Zombolyán, Torontál megyében.

LÉBER ANTAL megfigyelőnk arról értesít, hogy egyik erdőre május 31-én három darabot figyelt meg Szatmárnémeti város Csonka nevű legelőjén. Minthogy a leírás egészen megfelelt s Erdőd, a hol már kézrekerült egy példány, a szóbanforgó terület közvetlen közelében van, azért az adat elfogadható.

TÁPAY SÁNDOR vadászberlő szeptember 13-án lőtt egy nőtényt, állítólag idei fiókat, Jászszentlászlón, Pest megyében. A madarat ki is tömte. További tudakozódásunkra, nevezetesen arra a kívánságunkra, hogy küldje be megtekintés végett a madarat, választ már nem kaptunk, s így az adat hitele némileg kétséges.

A legkésőbbi adatot DR. GREISIGER MIHÁLY levelező tagunktól kaptuk. Október 4-én Gnézda mellett (Szepes m.) 12 darabból álló csapatot figyeltek meg, a melyből egy MEDGYESI BÉLA nevű vadász egy példányt el is ejtett. Hogy ez hová került, arról pozitív értesülést nem tudtunk szerezni.

A kevés adat tanúsága szerint a legelső talpastyúkok az ország északkeleti részében

und nach einigen Tagen 6 Stücke in Bés. Komitat Ung, beobachtete. Ebenfalls seinem Berichte entnehmen wir, dass BÉLA v. TÉGLÁSSY am 24. Mai 5 Stück in Laskod, Kom. Szaboles, beobachtete.

Unser Beobachter JULIUS v. DIÓSY teilt uns vom 27. Mai mit, dass STEFAN KEBEKES, Oberlehrer an der Bürgerschule in Komárom, vor einigen Tagen einen Flug Steppenhühner in der Umgebung der Gemeinde Neszmély beobachtete.

Den eingehendsten Bericht verdanken wir unserem Beobachter ANTON WENINGER. In Bánfalva, Kom. Moson, wurden am 25. Mai ein, am 26. Mai drei, und am 27. Mai noch ein Stück beobachtet, und am 9. Juni gelang es ihm ein Exemplar zu erlegen, welches er für seine Sammlung präparieren liess. Ausserdem wurde noch am 11. August ein Exemplar erlegt, und am 27. August eines gesehen.

JAKOB BEKK, Gerichtsrat a. D., beobachtete am 26. Mai in Zombolya, Kom. Torontál, einen Flug von 12—13 Stücken.

Von unserem Beobachter ANTON LÉBER erhalten wir die Nachricht, dass einer seiner Forstwärter am 31. Mai 3 Exemplare auf der Csonka benannten Viehweide der Stadt Szatmárnémeti beobachtete. Indem die Beschreibung vollständig stimmte, und Erdőd, wo ein Exemplar erbeutet wurde, sich in unmittelbarer Nähe dieses Gebietes befindet, kann die Angabe akzeptiert werden.

Jagdpächter ALEXANDER v. TÁPAY erlegte am 13. September ein junges Weibchen in Jászszentlászló, Kom. Pest, welches angeblich dort erbrütet sein sollte. Der Vogel wurde präpariert. Auf unsere weiteren Anfragen, namentlich auf unseren Wunsch, den Vogel behufs Ansicht einzusenden, erhielten wir jedoch keine weitere Antwort, so dass die Glaubwürdigkeit dieser Angabe einigermaßen fraglich ist.

Das späteste Datum erhielten wir von unserem korrespondierenden Mitgliede Dr. MICHAEL GREISIGER. Am 4. Oktober wurde bei Gnézda — Kom. Szepes — ein Flug von 12 Stücken beobachtet, aus welchem ein Jäger namens BÉLA MEDGYESI ein Exemplar erlegte; über den Verbleib desselben konnten wir keine positive Nachricht erhalten.

Laut den wenigen Daten erschienen die ersten Steppenhühner im nordöstlichen Teile

jelentek meg, alig 1—2 héttel később, mint Oroszországban. Alig egy hét múlva már a déli részekben és kevéssel ezután a nyugati vidékeken is mutatkoztak. Az ország délkeleti és délnyugati részeiben egyáltalában nem jelentek meg. Az invázió főideje május utolsó harmada. Az adatoknak ebben az időszakban való tömörülése olybá tünteti föl az egész mozgalmat, mintha a talpastyúkok nálunk egyáltalában nem állapodtak volna meg, hanem legfeljebb csak rövid pihenőket tartva, egyfolytában továbbvonultak.

A főinvázió után hosszabb szünet következett s így egyáltalában nem valószínű, hogy hazánkban fészkeltek volna, mert különben a fogolyvadászat megkezdése után föltétlenül kaptunk volna idevonatkozó jelentéseket. Erre való tekintettel még kevésbé valószínű a Jászszentlászlóról nyert értesítés.

Az idei invázió tehát a beérkezett jelentések értelmében igen kisméretű volt s ez így volt egész Európában, a mint ez az eddigi előzetes tudósításokból kiderül. Az október 4-iki előfordulás szerint azonban még nem távoztak véglegesen s így tovább is figyelemmel kell kísérniük a jelenséget. Lehet különben, hogy ezek visszavonulók voltak.

Fogadják ezúttal is mindazok, a kik a fönti adatokat beszolgáltatták, az intézet köszönetét.
M. O. K.

A pásztormadár 1908. évi megjelenése Magyarországon. Az 1908. év nyarán ismét nagyobb számban jelent meg nálunk a pásztormadár; az erről szóló jelentések a madarak megjelenési idejének sorrendjében a következők:

Május 3. és 4-én 8 20-as csapatokban összesen körülbelül 200 darab jelent meg Beskán, Szerém megyében. ZOLTÁN GÉZA egy gyengén szárnyalt példányt küldött innen a M. O. K.-nak, a mely jelenleg már nagyon megszeliült és egészen jól bírja a fogságot.

Május 23-án 2 db, *május 25-én* pedig 16 darabot figyeltek meg Alberti-Irsán, Pest megyében: KUNSZT KÁROLY értesítése.

des Landes, kaum 1—2 Wochen später als in Russland. Kaum eine Woche später zeigten sich dieselben schon in den südlichen Teilen, und etwas später auch in den westlichen Gebieten. In den südöstlichen und südwestlichen Teilen wurden keine beobachtet. Die Hauptinvasion fiel in das letzte Drittel des Monats Mai. Die Häufung der Daten in diesem Zeitraume lässt die Vermutung erwachen, dass sich die Steppenläufer bei uns nirgends längere Zeit aufhielten, sondern höchstens nur kurze Rasten machten, und in einen Zuge weiter wanderten.

Nach der Hauptinvasion folgte eine längere Pause, so dass es durchaus nicht wahrscheinlich ist, dass die Steppenläufer in Ungarn brüteten, da wir ansonsten mit Beginn der Läuferjagd jedenfalls diesbezügliche Berichte erhalten hätten. Mit Hinsicht auf diesen Umstand ist die Angabe von Jászszentlászló noch weniger wahrscheinlich.

Die heurige Invasion war daher laut den eingegangenen Berichten von sehr geringer Dimension, und war dasselbe laut den bisherigen spärlichen Berichten, in ganz Europa der Fall. Laut dem Vorkommen am 4. Oktober haben sich die Steppenläufer noch kaum endgültig entfernt, so dass die Beobachtung noch fortgesetzt werden muss. Es ist übrigens möglich, dass es sich hier um Rückzügler handelte.

Empfangen auch diesmal diejenigen, welche obige Daten einsandten, den ergebensten Dank des Institutes.
U. O. C.

Das Erscheinen des Rosenstares in Ungarn im Jahre 1908. Im Sommer des Jahres 1908 erschien der Rosenstar wieder in grösserer Anzahl in Ungarn; die diesbezüglichen Berichte sind, in der chronologischen Reihenfolge des Erscheinens der Vögel gegeben, folgende:

Am 3. und 4. Mai erschienen in Beska, Kom. Szerém, in Flügen von 8—20 Stück ungefähr 200 Exemplare. GÉZA ZOLTÁN schickte von hier ein schwach geflügeltes Exemplar an die U. O. C., welches bisher schon ganz zahm wurde und in der Gefangenschaft gut gedeiht.

In Alberti-Irsa, Komitat Pest, wurden am 23. Mai zwei, am 25. Mai 16 Stücke beobachtet; Bericht von KARL KUNSZT.

Május 25-én Pusztá-Bojárön Pest m. HAUER BÉLA jelentése szerint 5 darab jelent meg.

Május 25-én TÓTH BÉLA figyelte meg őket Antalfalván, Torontál megyében.

Május 25-én PÁSZTORY ERNŐ jelentése szerint Erdőfülén — Udvarhely megye — mutatkoztak.

Május 25-én nagy számban jelentek meg a Hortobágy északnyugati részén Tiszacsege és Szentmargita-pusztá vidékén. SÉLLEY LAJOS erről a következő részletes jelentést adta: „Meglehetősen nagy tömegekben május 25-én jelentek meg legelőször a múlt évi szandalékeri fészektelepnél. Előtte való napon még egyetlen példányt se lehetett ott látni. Június 10 körül már javában fészkeltek a téglá- és vályog-rakásokban. Több száz pár fészkelte volna itt, de minthogy a vályog- és téglarakásokat építkezés miatt elhordták ez a költés egyáltalában nem sikerült. A tulajdonos már az elmúlt esztendőben is akart építtetni, de éppen a pásztor madarak fészkelésére való tekintettel elhalasztotta az idénre, a mikor a madarak ismét elfoglalták a régi fészektelepet. Mint-hogy a régi épület már tarthatatlan állapotban volt, azért az idén már nem lehetett tekintettel a pásztor madarak érdekeire. A vasut közelében is volt egy kisebb fészektelep. Régi vasuti talpfarakásokban körülbelül száz pár fészkelte. Július elején kezdődött az elvonulás s e hó végével eltűnt az utolsó néhány példány is, a mely visszamaradt.“

Hasonló jelentést küldött erről a vidékről KOVÁCS GÉZA is, a ki itt a sáskairtást végezte.

A Hortobágy egyéb részein is megjelent a pásztor madár. Így JABLONOVSKY JÓZSEF értesítése szerint május 30-án a Vökonya-erdőben 60-70-es csapatok mutatkoztak, de egyéb helyeken is jelentkeztek esekélyebb számban.

BAKÓ GÁBOR értesítése szerint Kónya-pusztán szintén fészkeltek és június 13-án már tojásuk volt.

Május 26-án TAMÁS ALBERT értesítése szerint 13 darab jelent meg Székelyudvarhelyen.

Május 27-én Kéttornyúlakon — Veszprém megye — 12—14-es csapatok mutatkoztak. DR. LENDL ADOLF értesítése.

Am 25. *Mai* wurden auf der Pusztá Bojár, Komitat Pest, laut BÉLA v. HAUER 5 Stück beobachtet.

Am 25. *Mai* wurden dieselben von BÉLA v. TÓTH in Antalfalva — Kom. Torontál — beobachtet.

Am 25. *Mai* zeigten sie sich laut Bericht von ERNST v. PÁSZTORY in Erdőfüle, Komitat Udvarhely.

Am 25. *Mai* erschienen sie in grosser Anzahl im nordwestlichen Teile des Hortobágy, in der Gegend von Tiszacsege und Szentmargita-pusztá. Über diese erhielten wir von LUDWIG v. SÉLLEY folgenden Bericht: „Am 25. *Mai* erschienen die ersten in ziemlichen Massen an der vorjährigen Brutstätte am Szandalék-Flüsschen. Am vorigen Tage war dort noch kein einziger zu sehen. Gegen den 10. Juni brüteten sie schon in den Ziegel- und Lehmziegelhaufen. Es hatten hier mehrere Hundert Paare das Brüten begonnen, doch wurde die Brut vollkommen zerstört, indem die Ziegel und Lehmziegel zu einem Baue benötigt und weggeführt wurden. Der Eigentümer wollte schon im vorigen Jahre bauen, doch verschob er es eben mit Rücksicht auf das Brüten der Rosenstare auf das heurige Jahr, wo dieselben die alte Brutstelle wiederum besiedelten. Indem der alte Bau schon in einem unhaltbaren Zustande war, konnte er heuer das Interesse der Rosenstare nicht mehr berücksichtigen. In der Nähe der Eisenbahn befand sich eine kleinere Kolonie. In einem Haufen ausgeschiedener Schlipper brüteten an die 100 Paare. Anfang Juli begann der Rückzug, und Ende dieses Monats war auch das letzte Exemplar verschwunden.“

Einen gleichen Bericht aus dieser Gegend gab uns GÉZA v. KOVÁCS, der hier die Arbeiten der Heuschreckenvertilgung leitete.

Der Rosenstar erschien auch in den übrigen Teilen des Hortobágy. So zeigten sie sich laut JOSEF v. JABLONOVSKY am 30. *Mai* in Flügen von 60 70 Stück im Walde von Vökonya und kamen in geringer Anzahl auch an anderen Stellen vor.

Laut GABRIEL BAKÓ brüteten sie in der Pusztá Kónya und hatten am 13. Juni schon Eier.

Am 26. *Mai* erschienen laut ALBERT TAMÁS 13 Stück in Székelyudvarhely.

Am 27. *Mai* zeigten sich in Kéttornyúlak. Komitat Veszprém, Flüge von 12—14 Stück. Bericht von DR. ADOLF LENDL.

Május 30-an Monoron. Pest m., 4—5 darabból álló társaság jelent meg. JABLONOVSKY JOZSEF értesítése.

Május 30-án 15 darabból álló csapat jelent meg Szepeshéján. DR. GREISIGER MIHÁLY jelentése.

Június 1-én HÓTAJ FERENCZ jelentése szerint Csantavéren, Bács Bodrogh m. is megjelentek.

Június 1-én azonkívül megjelentek Szerepen, Bihar m., a honnan 3 nap mulva eltávoztak. RÁCZ BÉLA jelentése.

Június 2-án egy darab jelentkezett Turán, Pest m. HAJDÚ ISTVÁN jelentése.

Június 2-án ÖRMEZŐN, Zemplén m., 15 drb mutatkozott. FISCHER EDE értesítése.

Június 2-án JASSZENOVÁN, Árva megyében, KOCYÁN ANTAL jelentése szerint körülbelül 100 darab mutatkozott.

Június elején 16—20 darabból álló csapat jelentkezett Békéscsabán, a mely néhány nap mulva elünt. DR. TARIÁN TIBOR jelentése.

Június 4-én rendkívül nagy csapatokban jelent meg, Olasztelek, Udvarhely megye határában a *Cnethocampa processionea*, *Tortrix viridana*, *Porthesia chrysoorrhoea* és *Hibernia defoliaria* által megtámadott tölgyesekben. PÁSZTOHY ERNŐ jelentése.

Június 5-én DR. LENDEL ADOLF értesítése szerint két darab jelent meg Vencsellőn, Szabolcs megyében.

Június 5-én egy drbot figyelt meg Gútoron, Pozsony m., KUNSZT KÁROLY.

Június 11-én HAUSMANN ERNŐ egy ♂-et és ♀-t kapott Kovásznáról, Háromszék megye.

Július elején egy 20-as csapat jelent meg Nyíregyházán. DR. NAGY JENŐ értesítése.

Július 15-én 20 darab jelent meg Székelyhídon, Bihar megye. GRÓF STUBENBERG JÓZSEF értesítése.

A fenti jelentésekből kiderül az, hogy az idei invázió is elég tekintélyes volt, habár a megjelent pásztor-madarak száma kisebb volt, mint a múlt esztendőben. Az invázió központja ezúttal is a Hortobágy volt, a melynek egyes pontjain ezúttal is nagyobb mennyiségben lépett föl a marokkói sáska, úgy hogy annak mesterséges irtásáról is kellett gondoskodni. Minthogy ílymódon ismét az a helyzet állott elő, hogy volt elegendő táplálékuk, azért a Hortobágyon ismét megtele-

Am *30. Mai* erschien in Monor. Komitat Pest, eine aus 4—5 Stück bestehende Gesellschaft. Mitteilung von JOSEF V. JABLONOVSKY.

Am *30. Mai* erschien in Szepeshéja ein Flug von 15 Stück. Nachricht von DR. MICHAEL GREISIGER.

Am *1. Juni* wurde laut FRANZ HÓTAJ ein Exemplar in Csantavér, Kom. Bács-Bodrog. beobachtet.

Am *1. Juni* erschienen sie auch in Szerep, Komitat Bihar, von wo sie nach drei Tagen wegzogen. Bericht von BÉLA V. RÁCZ.

Am *2. Juni* beobachtete STEFAN V. HAJDÚ ein Exemplar in Tura, Komitat Pest.

Am *2. Juni* zeigten sich in Örmecző, Kom. Zemplén, 15 Stück. Nachricht von EDUARD FISCHER.

Am *2. Juni* erschienen laut ANTON V. KOCYÁN in Jasszenova, Komitat Árva, ungefähr 100 Stück.

Anfang Juni zeigte sich in Békéscsaba ein Flug von 16—20 Stück, welche nach einigen Tagen verschwanden. Bericht von DR. TIBORIUS TARIÁN.

Am *4. Juni* erschienen sie in sehr grossen Flügen in Olasztelek, Komitat Udvarhely, in den von *Cnethocampa processionea*, *Tortrix viridana*, *Porthesia chrysoorrhoea* und *Hibernia defoliaria* infizierten Eichenwäldern. Bericht von ERNST V. PÁSZTOHY.

Am *5. Juni* erschienen laut DR. ADOLF LENDEL 2 Stück in Vencsellő, Komitat Szabolcs.

Am *5. Juni* beobachtete KARL KUNSZT ein Stück in Gútor, Komitat Pozsony.

Am *11. Juni* bekam ERNST HAUSMANN ein ♂ und ♀ aus Kovászna, Komitat Háromszék.

Anfang Juli erschien ein Flug von 20 Stück in Nyíregyháza. Bericht von DR. EUGEN NAGY.

Am *15. Juli* beobachtete Graf JOSEF V. STUBENBERG 20 Stück in Székelyhíd, Komitat Bihar.

Aus obigen Berichten stellt sich heraus, dass auch die heurige Invasion ziemlich bedeutend war, obwohl die Anzahl der Rosenstare geringer war, als im vorigen Jahre. Mittelpunkt der Invasion war auch heuer das Hortobágy, an dessen einzelnen Punkten die marokkanische Henschrecke auch heuer in grösserer Anzahl antrat, so dass auch die künstliche Vertilgung bewerkstelligt werden musste. Indem sich unter diesen Umständen die Verhältnisse wieder so gestalteten, dass

pedtek és fészkeltek. Evvel az idén is világosan kifejezésre jut az a szoros viszony, a mely a pásztormadarak fészkelése és a sáskajárás között fönmáll. Érdeklődéssel várjuk a jövő esztendő, vajjon ismét ellátogatnak-e erre a vidékre, a melyen immár két egymásután következő éven át fészkeltek.

Fogadják mindnyájan, a kik a fenti adatokat beszolgáltatták, az intézet hálás köszönetét.

M. O. K.

Buteo ferox (Gm.) gyakori előfordulása 1908-ban. Az idei első előfordulási esetet DR. DORNING HENRIK úrnak köszönhetjük; január 23-án Alberti-Irsán (Pest m.) került kézre egy nőstény. Ez az első eset, hogy ez a faj tőlen jelent meg nálunk.

A második és harmadik példányt — közepkorú ♀ és ♂ — SZOMJAS GUSZTÁV úr lőtte a Hortobágyon augusztus 17-én és szept. 10-én. Az első példánynak a lábát és farkát küldte be a M. O. K.-ba, hogy a meghatározás kétségtelenül biztos legyen, a másodikat pedig gyűjteményiünknek adományozta.

Ezenkívül DR. LENDEL ADOLF praeparatoriumából kaptunk értesítést 2 példányról. Az egyiket szeptember 27-én lőtték Pusztaszentmihályon Veszprém megyében, a másikat ugyanesak szeptember 27-én Borsodivánkán.

Az eddigi ritka előfordulással szemben az ideai megjelenés valóságos invázióknak tűnik föl.

M. O. K.

Függelék „Az urali bagoly tömeges megjelenése Magyarországon 1906/07 telén“ című közleményemhez. Az „Aquila“ 1907. évi XIV. kötetének 276—290. lapjain megjelent közleményemet teljesség kedvéért néhány utólagosan érkezett jelentéssel akarom kiegészíteni, bár mindjárt az elején azt kell megjegyezni, hogy ezek csak annyiban módosítják említett közleményem eredményeit, hogy még valamelyest megnövelik az urali bagoly fészkelő helyeinek számát.

Elsősorban több helyről nyert értesítés nyomán tisztázhatom a Magyar Nemzeti Múzeum-

sie wieder genügende Nahrung auffanden, so siedelten sie sich auch diesmal im Hortobágy an und brüteten. Dadurch kommt auch heuer das enge Verhältnis zum Ausdruck, welches zwischen dem Brüten der Rosenstare und der Heuschreckenplage besteht. Wir erwarten das folgende Jahr jedenfalls mit Interesse, ob eventuell die Rosenstare diese Gegend, in welcher sie nunmehr zweimal nacheinander brüteten, wieder aufsuchen werden.

Empfangen alle diejenigen, welche obige Daten einlieferten, den ergebensten Dank des Institutes.

U. O. C.

Häufiges Vorkommen von Buteo ferox (Gm.) im Jahre 1908. Den ersten Fall des heurigen Vorkommens danken wir Herrn DR. HEINRICH DORNING; am 23. Jänner wurde in Alberti-Irsa, Komitat Pest, ein Weibchen erbeutet. Es ist dies der erste Fall, dass diese Art auch im Winter bei uns erschien.

Das zweite und dritte Exemplar — ♀ und ♂ in mittlerem Alter — wurde von Herrn GUSTAV v. SZOMJAS am 17. August resp. am 10. September im Hortobágy erlegt. Vom ersten Exemplare erhielt die U. O. C. behufs zweifelloser Bestimmung der Artzugehörigkeit einen Fuss und die Schwanzfedern, das zweite Exemplar wurde unserer Sammlung gespendet.

Ausserdem erhielten wir aus dem Präparatorium des DR. ADOLF LENDEL Mitteilung über zwei Exemplare. Eines derselben wurde am 27. September in Pusztaszentmihály, Komitat Veszprém, das andere ebenfalls am 27. September in Borsodivánka erlegt.

Dem bisherigen seltenen Vorkommen gegenüber hat das häufige Erscheinen im heurigen Jahre ganz den Anschein einer Invasion. U. O. C.

Anhang zu meinem Artikel „Das massenhafte Erscheinen der Uralente in Ungarn im Winter 1906/7“. Mein im XIV. Bande Jahrg. 1907 der „Aquila“, p. 276—290 erschienener Artikel ist behufs Vollständigkeit noch durch einige nachträglich eingelaufene Berichte zu ergänzen; es muss jedoch bemerkt werden, dass diese die Resultate des erwähnten Artikels nur insoweit beeinflussen, als sich die Anzahl der Brutplätze der Uralente einigermaßen vergrößert.

In erster Linie ist auf Grund von mehreren Seiten erhaltener Mitteilungen der Fund-

ban levő, az 1851 április 24-én talált urali bagolytojás lelőhelyét. A tojáson levő némileg elmosódott írás szerint „Fukkanz“ volna a lelőhely, FRIVALDSZKY: *Aves Hungariae* szerint pedig „Pukkanz“, a mely nem más, mint *Bakabánya* városnak a helyi forgalomban használt neve. Így *Bakabányát* elfogadjuk, mint az urali bagoly első biztos fészkelőhelyét Magyarországon.

BARTHOS GYULA a Retyezát-hegységben való előfordulásáról a következőket írja: „1905 június havában Kolczvár mellett lövett egy példány; az időpontra és a területre való tekintettel biztosra vehetjük, hogy itt fészkelő példányról van szó. 1906 kora tavaszán Malomvíz mellett három drb lövett. 1906 telén Hátszegben egy darab, Naláczvád községben pedig két drb lett elejtve. Hátszeg körül 1906/07 telén még két darab ejtett el. 1907 június havában a Retyezát „Burlea“ nevű völgyében 1450 méter magasságban észleltem egy urali baglyot, a mely kétségtelenül helyi honosnak tekinthető.“

SCHOLLER REZSŐ szintén erről a vidékről ad értesítést, 1905 okt. végén két darab lövett a Retyezát szomszédságában levő Sztrázsa havason; 1906 december havában pedig Déva város határában lett elejtve egy példány.

KOSTENSZKY BÉLA, m. k. főerdész, Nagybocskó (Máramaros m.) vidékéről a következőket jelent: „Az urali bagoly nálunk nem tekinthető téli vendégnek, a meynyiben már kora őszszel is lövett s valószínűleg költ is nálunk, mivel néhány évvel ezelőtt fiatal példányok is kerültek lövésre.“

WACHENHUSEN ANTAL értesítése szerint 1907 január 10-én lövett egy példány Zólyomlipésén.

Az új fészkelőhelyek tehát a Retyezát hegység és Nagybocskó vidéke; ezekhez járul még az alábbi adatok alapján Pojánamőrül Krassó-Szörény megyében, Hunyad megye határában.

Záradéku közlöm még azokat az adatokat, a melyeket DR. LENDL ADOLF az 1908 év folya-

ort des im ungarischen Nationalmuseum befindlichen, am 24. April 1851 gefundenen Uraleuleneies festzustellen. Nach der etwas verschwommenen Aufschrift, welche sich auf dem Ei befindet, wäre der Fundort „Fukkanz“, nach FRIVALDSZKY: *Aves Hungariae* ist derselbe „Pukkanz“, was der im lokalen Verkehre gebrauchte Namen der Stadt *Bakabánya* ist. Auf diese Weise kann *Bakabánya* als der erste sichere Brutplatz der Uraleule in Ungarn akzeptiert werden.

JULIUS V. BARTHOS berichtet über das Vorkommen im Retyezátgebirge folgendes: „Im Juni 1905 wurde ein Exemplar bei Kolczvár erlegt; mit Rücksicht auf den Zeitpunkt und die Lokalität ist es als sicher anzunehmen, dass es sich um ein hier brütendes Exemplar handelt. Früh im Frühjahr 1906 wurden bei Malomvíz 3 Exemplare erlegt; im Winter 1906 wurden in Naláczvád 2, in Hátszeg 1 Exemplar erlegt. In der Umgebung von Hátszeg wurden im Winter 1906/7 noch zwei weitere Exemplare erlegt. Im Juni 1907 beobachtete ich im „Burlea“-Tale des Retyezát in einer Höhe von 1450 Meter eine Uraleule, welche unzweifelhaft als hier ansässig betrachtet werden muss.“

RUDOLF SCHOLLER berichtet ebenfalls über dieses Gebiet. Ende Oktober 1905 wurden zwei Exemplare auf der Sztrázsa-Alpe, welche sich neben dem Retyezát befindet, erlegt; im Dezember 1906 wurde in der Umgebung von Déva 1 Stück erlegt.

BÉLA V. KOSTENSZKY, k. nng. Oberförster berichtet aus der Gegend von Nagybocskó, Komitat Máramaros, folgendes: „Die Uraleule kann bei uns nicht als Wintergast betrachtet werden, indem dieselbe auch schon früh im Herbste bei uns erlegt wurde und vor einigen Jahren auch junge Exemplare vorgefunden wurden.“

Nach dem Berichte von ANTON V. WACHENHUSEN wurde am 10. Jänner 1907 ein Exemplar in Zólyomlipese erlegt.

Die neuen Brutplätze sind daher das Retyezátgebirge und die Gegend von Nagybocskó; zu diesen gesellt sich noch laut den unten folgenden Daten Pojánamőrül im Komitate Krassó-Szörény, hart an der Grenze des Komitates Hunyad.

Zum Schlusse folgen noch diejenigen Daten, welche uns im Laufe des Jahres 1908

mán bocsátott rendelkezésünkre. Ezek a következők:

- Decz. 15. 1907. Nagykövérés, Temes m.
 Jan. 1. 1908. Számos, Torontál m.
 „ 2. „ Kisjenő, Arad m.
 „ 17. „ Tiszaújhely, Ugocea m.
 „ 18. „ Nagybánya, Szatmár m.
 Mart. 25. „ Csikszépvíz.
 Mai. 13. „ Pojánamőrul, Krassó-Sz.m.

Ezekén kívül 1908-ról még három jelentést kaptunk. GRESCHIK JENŐ értesítése szerint jan. 16-án lövetett egy példány Tarczafőnél, Szepes megyében, MEDRE CZKY ISTVÁN szerint 1907/08 telén Ungváron jelentkezett néhány példány, OSZTIÁN KÁLMÁN szerint pedig Naszódon lőttek 2 példányt 1908 január 28-án.

Látható, hogy 1907/08 telén is volt némi invázió, mely az Alföld felé irányult, de csak azon részei felé, a melyek fészkelési helyek szomszédságában vannak. A mozgalom csekélyebb méreteit a sokkal enyhébb tél magyarázza meg. Azt hiszem, hogy immár megoldottnak tekinthetjük az urali bagoly hazai előfordulási viszonyait, a mennyiben kimondhatjuk azt, hogy a némely télen át föltűnő mennyiségben előforduló példányok legnagyobb részt a hazánk magasabb hegyvidékein fészkelőkől kerülnek ki, a melyek a zord tél és nagy havazások következtében szorulnak le a mélyebben fekvő vidékekre. Mint-hogy azonban minden télen át vannak oly példányok, a melyek fölkeresik a mélyebb fekvésű vidékeket s minthogy továbbá biztos már, hogy elég gyakori fészkelő nálunk, azért ennek megfelelően az urali bagoly eddigi biológiai jegyét — V = ritka vendég — a tényleges állapotnak megfelelő jeggyé — $\odot$ = helyváltoztató — kell átváltoztatni.

SCHENK JAKAB.

Gyps fulvus (Gm.) fészkelése Délmagyarországon. A kincstári ú. n. delibláti homokpusztán fekvő Gerebencz község határában van egy körülbelül 200 holdas erdőcske, a melyen 1908 tavaszán fészket rakott egy farkó keselyű pár. Természetesen vesztükre, mert az erdőkerülő esakhamar észrevette őket s nemes igyekezete mindenképpen odairányult,

von Dr. ADOLF LENDL zur Verfügung gestellt wurden. Es sind dies die folgenden:

15. Dez. 1907 in Nagykövérés, Kom. Temes.
 1. Jän. 1908 in Számos, „ Torontál.
 2. „ 1908 in Kisjenő, „ Arad.
 17. „ 1908 in Tiszaújhely, „ Ugocea.
 18. „ 1908 in Nagybánya, „ Szatmár.
 25. März 1908 in Csikszépvíz, „ Csik.
 13. Mai 1908 in Pojánamőrul, Kom. Krassó-Sz.

Ausser diesen erhielten wir im Jahre 1908 noch drei Berichte. Laut EUGEN GRESCHIK wurde am 16. Jänner in Tarczafő, Komitat Szepes, ein Exemplar erlegt; nach STEFAN V. MEDRE CZKY zeigten sich während des Winters 1907/08 einige Exemplare ein Ungvár, und laut KOLOMAN OSZTIÁN wurden am 28. Jänner 1908 zwei Exemplare in Naszód erlegt.

Wie zu ersehen, gab es auch im Winter 1907/8 eine kleine, gegen die Tiefebene gerichtete Invasion, jedoch nur in jenen Teilen, welche sich in der Nähe von Brutplätzen befinden. Die geringeren Dimensionen der Bewegung werden durch den milderen Winter erklärt. Die Verbreitungsverhältnisse der Uraleule in Ungarn dürften hiemit als geklärt erachtet werden; es kann ausgesprochen werden, dass die in manchen Wintern in auffallend grosser Anzahl vorkommenden Uraleulen zum grössten Teile solche sind, welche in den höheren Gebirgen Ungarns brüten und nur durch den strengen Winter und durch die grossen Schneemassen auf die tiefer gelegenen Gebiete verdrängt werden. Da es jedoch in jedem Winter mehrere Exemplare gibt, welche die tiefer gelegenen Regionen aufsuchen, und da es weiters bewiesen ist, dass die Uraleule bei uns ein ziemlich häufiger Brutvogel ist, so muss dementsprechend auch das bisherige biologische Zeichen der Uraleule — V = seltener Gast — den tatsächlichen Verhältnissen gemäss in $\odot$ = ortwechselnd umgeändert werden.

JAKOB SCHENK.

Das Brüten von Gyps fulvus (Gm.) in Südungarn. Zu der Gemeinde Gerebencz, welche auf der dem Árar gehörigen sogenannten Delibláter Sand-Pusztas gelegen ist, gehört ein ca. 200 Joek grosses Wäldchen, in welchem im Frühjahre 1908 ein Paar des Gänsegeiers einen Horst baute. Natürlich zu ihrem Verderben, indem sie vom Waldhüter bald

hogy legalább az egyik madarat lelőhesse. Egy alkalommal sikerült is neki a költő nőtényt belopni és szolgálati fegyverével belelőtt a fészekbe. Minthogy a madár a lövésre nem szállott el, fölmászott a fészekhez, abban a reményben, hogy a madár meg van löve. A fészekhez érve, azonban az a nagy meglepetés érte, hogy a keselyű elszállt. Ekkor értesítette a verseczi főszolgabíró, a terület vadászbérlőjét, a ki a nőtényt — természetesen a költési idő alatt — lelőtte és azt vadásztrofeának kitömte. A fészekből az erdőkerülő egy majdnem teljesen friss tojást szedett ki, a mely jelenleg gyűjteményemben van. Ezenkívül egy *Gyps fulvus* ♂ is van gyűjteményemben, a melyet 1908 május elején kaptam Németbogsánból. Valószínű, hogy ez is egy a közeli környéken fészkelő párhoz tartozott.

LINTIA DÉNES.

A saskeselyű pusztulása a Retyezát-hegységben. Az 1908. év folyamán sok kísérlet történt a Retyezát-hegységben, hogy az esetleg még itt tartózkodó saskeselyűket megfigyelhessük. Június végén, július elején, főleg pedig augusztus és szeptember hónapok folyamán körülbelül 30 napot szenteltem ennek a célnak. Ezenkívül itt járt báró BORNEMISSZA GYULA társaságában LODGE R. B., a ki a saskeselyűről fényképfelvételeket szeretett volna szerezni, de egyesült kísérleteink teljesen sikertelenek maradtak. Pedig kitéttem egy havasi legelőn elpusztult kilenc darab marhának a hulláját, azonkívül több izben ló- és juhögöket, a melyek szokatlan nagy számban csábították ide a barna és fakó keselyűket, valamint a szirti sasokat, de saskeselyű egyáltalában nem mutatkozott. A magyarányú kísérlet sikertelensége azt bizonyítja, hogy a saskeselyű manapság már a Retyezáton is, a melynek még nemrégiben állandó lakója volt, csak mint igen ritka vendég jelenik meg. Legutóljára 1905 őszén észlelték a Retyezátban.

BARTHOS GYULA.

wahrgenommen wurden, und hatte dieser dann nur das edle Bestreben wenigstens einen von diesen Vögeln zu erlegen. Bei einer Gelegenheit gelang es ihm auch sich dem brütenden Weibchen zu nähern, und schoss dann mit dem Dienstgewehre in den Horst. Indem der Vogel auf den Schuss nicht abflog, kletterte er an den Horst, in der Hoffnung, dass der Vogel tot sei. Am Horste angelangt, wurde ihm jedoch die grosse Überraschung zuteil, dass der Geier wegflog. Danach verständigte er den Oberstuhlrichter von Versecz, den Jagdpächter, welcher das Weibchen — natürlich während der Brutzeit — erlegte, und als Jagdtrophäe ausstopfen liess. Der Waldhüter entnahm dem Horste ein fast ganz frisches Ei, welches sich jetzt in meiner Sammlung befindet. Ausserdem besitze ich in meiner Sammlung noch ein *Gyps fulvus* ♂, welches ich Anfang Mai 1908 aus Németbogsán erhielt. Wahrscheinlich gehörte dasselbe ebenfalls einem in der Nähe brütenden Paare an.

DIONYSIUS LINTIA.

Das Verschwinden des Bartgeiers aus dem Retyezát Gebirge. Im Laufe des Jahres 1908 wurden im Retyezát-Gebirge viele Versuche gemacht, um den eventuell noch hier vorhandenen Bartgeier beobachten zu können. Ende Juni, Anfang Juli, hauptsächlich aber in den Monaten August und September widmete ich diesem Zwecke ungefähr 30 Tage. Ausserdem besuchte auch R. B. LODGE begleitet von Baron JULIUS v. BORNEMISSZA die Gegend; ersterer wollte photographische Aufnahmen über den Bartgeier machen, doch blieben unsere vereinten Bestrebungen ohne jeden Erfolg. Es wurden die Leichen von 9 Stück Rindern, welche auf einer Alpenweide verwendet, ausserdem öfters die Kadaver von Pferden und Schafen ausgelegt, welche Mönch- und Gänse-Geier, sowie Steinadler in ungewöhnlich grosser Anzahl herbeilockten, der Bartgeier zeigte sich jedoch nicht ein einziges Mal. Die Erfolglosigkeit dieser vielen Versuche liefert den Beweis, dass der Bartgeier heutzutage im Retyezát-Gebirge, wo er noch gar nicht so lange ständiger Bewohner war, nur noch als sehr seltener Gast erscheint. Zum letzten Male wurde er im Herbste 1905 im Retyezát-Gebirge beobachtet.

JULIUS v. BARTHOS.